Віталій Коваль

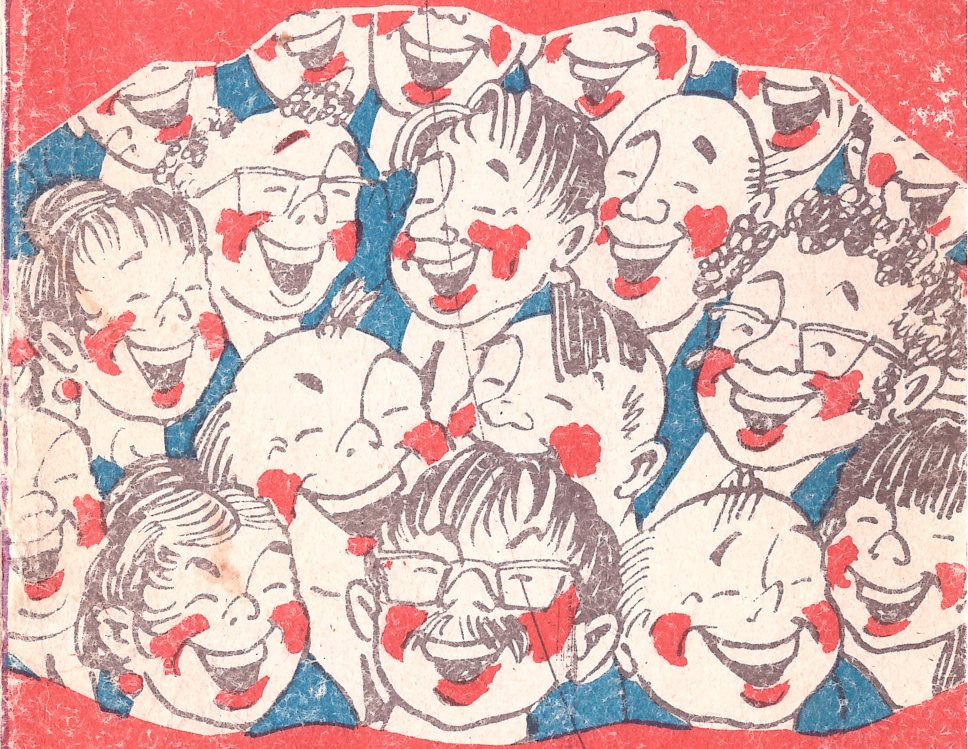

Дефіцитний сторож

БІБЛІОТЕКА «ПЕРЦЯ» № 260

Віталій Коваль

Дефіцитний сторож

Гумор і сатира

ІЛЮСТРАЦІЇ І. АЛЕКСАНДРОВИЧА

КИЇВ. ВИДАВНИЦТВО «РАДЯНСЬКА УКРАЇНА»
1982

У2
К-56

ЗМІСТ

Голос 5
Заплутаний випадок 9
ПІП мого начальства 11
Хобі 15
Квінтесенція 20
Альфа і омега 22
Сажа 25
Гість 27
Погода 30
Заохочення недбайливого 33
Аби таке зілля... 35
Чокнутий 37
Без діла 39
«Саботажники» 42
Шпек 44
Чужий камінь 49
Зуб 52
Той-го... 55
Свій на залізниці 59
Дефіцитний сторож 61

© Бібліотека «Перця» № 260, 1982 р.

Віталій Коваль
Дружній шарж.

НАЙЕФЕКТИВНІШІ ЛІКИ

Літ кільканадцять тому в редакції газети «Літературна Україна» завзято затріщав телефон.

— Вітаємо, старий! — поздоровляли знайомі завідуючого відділом критики Віталія Коваля.

— З чим? — дивувався той.

— Не прикидайся. Читали. Виявляється, ти ще й гуморист!

— Я?!

І чим більшим було його здивування, тим гучніш реготали знайомі, вважаючи, що їхній товариш дотепно розігрує їх.

Тим часом, літературний критик Віталій Коваль нікого розігрувати не збирався. А винен в усьому тут виявився зовсім інший Віталій Коваль — головлікар Жорнівської сільської лікарні, що на Київщині. Це він якось, відклавши вбік стетоскоп, узяв авторучку і, замість того, щоб виписати рецепт, несподівано для себе написав дуже смішну гумореску. А в «Перці» її взяли і тут же надрукували.

Тепер Віталія Коваля — лікаря і гумориста — давно вже ніхто ні з ким іншим не плутає. Бо як у медичній, так і в літературній практиці він має свій, абсолютно оригінальний почерк. Серед пацієнтів завжди підтримує веселий настрій своїм невичерпним гумором, а до гумору ставиться дуже серйозно, про що свідчать дві його попередні збірки: «Стружка» та «Жертва безпеки», а також і оця, третя, яку читачі, сподіваємось, проковтнуть одним духом як найцілющіші ліки і в один голос попросять: «Дайте ще!»

Вас. ШУКАЙЛО.

ГОЛОС

Голос нашого шефа, коли він гнівається (а гнівається він завжди і з усякого приводу), гримить, як ієрихонська труба, і розноситься далеко за стінами його кабінету.

Рідкісний голос! Лише одного разу нам і вдалося ще отакий почути. Він належав представникові сусіднього підприємства, що прибув до нас по якісь папери. Він їх довго розшукував, не знайшов, зовсім заплутався і давай гримати на нас, що не вміємо працювати. Він так кричав, що сам шеф міг би йому позаздрити! Ми послухали-послухали, перезирнулися між собою і спровадили його до шефа.

— Він вам допоможе розібратися,— кажемо.— Тільки ви йому голосніше гукайте, бо він у нас добряче недочуває.

— Нічого!— пообіцяв нам представник.— Мене почує!

Шефа ми теж попередили:

— Тут до вас один відвідувач — глухий, як пеньок. Ми йому кричали, але не докричалися. То, може, ви спробуєте?

— Давайте його сюди!— мовив шеф, відкашлюючись, як співак перед виходом на сцену.

І — почалося.

— Добрий день!— гукнув представник, ступивши до шефового кабінету.

— Доброго здоров'я!— гримнув шеф на всю горлянку.— Що скажете?

— А що скажеш, коли у вашій установі порядку немає?— гукнув представник.

Шеф піднатужився і гукнув так, що аж шибки задеренчали:

— А ви що, прийшли сюди порядки наводити? Без вас розберемось!

— Довго чекати доведеться!— крикнув представник, аж лампочка під стелею захиталася.

— А вам ніколи?!— в самісіньке вухо представникові загорлав шеф.

— Та не кричіть на мене!— закричав представник.— Я не глухий!

— І ви не кричіть!— прокричав шеф.— Я теж не глухий.

— Як?!— крикнули вони разом. І замовкли.

— Та-ак!— проказав шеф недобрим голосом.

І знову:

— Та-ак!

А тоді раптом не своїм фальцетом:

— Де оті нахаби?!

І пустив півня. «Де оті розбійники?!» — він проказав уже драматичним шепотом, як суфлер із будки. «Ось я їм!» — зробив він ще одну спробу крикнути, але марно. Голос, знаменитий шефів голос зірвався.

Отож, не маючи змоги кричати, він зібрав нас до себе і влаштував пантоміму. Жестами пояснив, як він нас у баранячий ріг скрутить, покаже, де раки зимують і взагалі навчить на світі жити. І на тому вичерпався, не зумівши скупою мовою жесту висло-

вити всього, що тієї миті сповнювало його розгнівану душу.

Ще кілька днів по тому шеф, розпікаючи когось, мовчки гатив кулаком по столу. Потім пробив у ньому дірку і... вгамувався.

У нашій установі настала Велика Тиша.

Шеф раптом зробився добрим і ввічливим, як під час відпустки.

— Принесіть, будь ласка, зведення,— шепоче, бувало.

Ми дивуємося з такого перевтілення. А шеф у хвилину відвертості пояснив:

— Не можу пошепки сваритися — і квит. Не виходить пошепки!— І безпорадно розвів руками.

Дивлячись на шефа, ми теж перестали між собою сваритися, як траплялось раніше, почали розмовляти півголосом, а деякі навіть ходили навшпиньках, боячись порушити Велику Тишу.

Так, працюючи в курортному спокої, ми за два тижні виконали місячний план, зміцніли фізично, повеселішали і почали набирати вагу, що викликало загальне занепокоєння, особливо серед жіноцтва. Щоб зарадити новому лихові, ми обладнали спортивний майданчик. Придбали бадмінтон, волейбол, гантелі і почали напитувати тренера.

Що б із того далі вийшло — невідомо. Бо одного разу викликав мене шеф і спитав:

— Вибачте, ви звіти в трест уже відправили?

Запитав своїм нормальним голосом, аж сам здивувався. А потім як зрадіє та як закричить:

— Вам що, нагадувати треба?!

Повернувся-таки до шефа втрачений голос!

...Спортінвентар ми віддали дітям. Разом зі спортивним майданчиком.

ЗАПЛУТАНИЙ ВИПАДОК

— То де, ви сказали, працюєте?— перепитав лікар, зробивши в моїй амбулаторній картці якусь помітку.

— На торговельній базі.

— Цікаво!— весело глянув на мене лікар.— А на що ви скаржитесь, шановний е-е...

— Опанасе Прокоповичу,— підказав я.

— Опанасе Прокоповичу?

— В животі болить. Ось тут і ось тут,— показую рукою.

— Висуньте язик. Та-а-ак. Обкладений. А чим ваша база торгує, якщо не секрет?

— Промтоварами.

— Роздягніться до пояса. А імпортним взуттям торгує?

— Торгує.

— Лягайте. А кожухами?

— І кожухами.

— Дихайте глибоко. Н-да... Хвороба у вас трохи запущена,— мовив лікар, обмацуючи мій живіт.— І випадок, прямо скажемо, заплутаний. Але ви не хвилюйтеся — ми його враз розплутаєм. І такі ліки припишемо, що хворість як рукою зніме. Правда, ті ліки важко дістати, хоча вам, я певен, це — раз плюнути. А шапки ондатрові у вас бувають?

— Бувають, бувають...

— От і чудово! Вдягайтеся. Більше у вас ніде не болить?

— Ні.

— Прекрасно. Проте, майте на увазі: коли щось турбуватиме — приходьте. Без церемоній. Завжди вам раді допомогти.

— А прості колготки у вас трапляються? — запитала медсестра, що допомагала лікареві на прийомі.

— Звичайно! У нас все трапляється. Знаєте, яка у нас база?!

— Між іншим,— сказав лікар,— можете заходити до мене без черги. Он у ті бічні двері.

— Спасибі. Вже й не знаю, як вам дякувати...

— Пусте! До речі, можна записати ваш телефончик? Колись, можливо, зателефоную, довідаюсь про здоров'я... Якщо ви не проти.

— Та ні... Ось тільки, на жаль, у мене телефону нема. Ще не встановили. Давно обіцяють провести у мою сторожку телефон, але, видно, руки ніяк не доходять.

— Ви що, сторожем працюєте?— спохмурнів лікар.

— А то ж ким? Вночі вся база на мені тримається. Без телефону ніяк не можна. Як тільки встановлять, я вам сам подзвоню. Гаразд?

Лікар не відповів.

Він цілу вічність барабанив пальцями по столу і дивився кудись повз мене. А потім сказав сестрі:

— Випишіть оцьому е-е...

— Опанасові Прокоповичу,— підказав я.

— Оцьому хворому... шлункові краплі!

ПІП МОГО НАЧАЛЬСТВА

— Підготуйте листа на ім'я директора тресту,— звелів мені шеф і розтлумачив, якого.— Та не баріться!— додав.

Листа я підготував негайно. Ось тільки ім'я й по батькові директора тресту забув. Спитав у Юрка Притули.

— Василь Григорович,— відповів Юрко і здивувався, що я цього не знаю.

Прізвище директора я пам'ятав: чи то Якименко, чи Яковенко. Ні, Якименко — точно!

Я дав передрукувати листа на машинці і поніс шефові на підпис.

Шеф тільки глянув — і окуляри його самі полізли на лоба.

— Жахливо!— сказав він.— Звідки цей ПІП?

— Що за піп?— не второпав я.

— Прізвище, ім'я та по батькові директора тресту. Вашого начальника, до речі.

— Десята вода на киселі,— присвиснув я.— Ви — мій начальник. І, будьте певні, ваше ПІП я знаю!

Це трохи заспокоїло мого шефа, і він не став сваритися, а лише сказав:

— Все одно, як звать-величать вище начальство, треба знати! Затямте: директор тресту не Якименко, а Якимченко, і не Василь Григорович (це його попередник), а Олександр Петрович. Перепишіть листа!

Я повернувся до себе, виправив ПІП і віддав листа друкарці.

За півгодини я знову був у шефа.

Він глянув, і окуляри його прямо-таки стрибнули на лоба.

— Фантастика!— сказав він.— Ви що, зі мною в піжмурки граєтесь? Олександр Петрович — так треба! А у вас написано Олексій Павлович! Ну, що скажете?

Я сказав, що винен, що завжди плутав Олександра з Олексієм, а Петра з Павлом і що зараз усе виправлю.

І побіг до друкарки.

Та глянула на мене вовком, але роботу взяла.

Я ледве дочекався, поки вона скінчить, і притьмом подався до шефа. Мені не терпілося спекатись осоружного листа.

Шефові, видно, теж урвався терпець, бо він поспіхом схопив папір і вп'явся в нього очима. Потім знесилено відкинувся на спинку стільця.

— Ні, це неможливо!— мовив він.— Тепер ви переплутали прізвище! Я ж вам казав: Я-ким-ченко, а ви тут пишете Я-ків-чен-ко!

— Ви Яківченко й казали...

— Я казав — Якимченко!

— Ні, Яківченко!

— Стривайте,— сказав шеф.— А може, й справді Яківченко? Зовсім ви мені баки забили...

Подзвонив кудись і з'ясував, що таки Якимченко.

— Переробіть!— звелів.— І щоб це — востаннє!

Друкарка, уздрівши мене, вхопилась за голову і стала кричати, що я їй набрид, і що як мене дружина терпить, і що їй ніколи, і щоб я зайшов по обіді...

Я зайшов. Друкарка кинула мені межи очі готовий лист, я майже так само кинув його шефові.

Шеф довго, дуже довго читав перші два рядки, перечитував і знову читав. Потім він так само довго дивився на мене. Надивившись, підсунув до мене листа і наказав:

— Читайте голосно!

Я прочитав: «Директорові тресту тов. Люльку В. Г.

Шановний Василь Григорович!»

Я мало не заплакав з розпачу.

— Це не я,— став рятуватись,— це друкарка наплутала! (Бо й справді ж — друкарка).

Шеф сумно дивився на мене і кивав головою.

— Вам не здається,— сказав він роздумливо,— що людина, яка не здатна запам'ятати ПІП свого начальства, не здатна ні на що? Не знаю, як я з вами працював досі. Коротше: сідайте і на моє ім'я пишіть заяву про звільнення за власним бажанням.

Я написав.

Шеф прочитав заяву, і на обличчі в нього з'явився страдницький вираз.

— Що ви зі мною робите?— поспитав жалісно.— Моє прізвище не Ахріменко, а О-хріменко, і я не Йван, а Степан.

— Я знаю,— пробелькотів я, не в змозі пояснити, що в голові в мене все переплуталось, а рука сама вивела казна-що.

— Перепишіть!

— Не буду!— затявся я.— Підписуйте, як є.

— Але ж я не можу підписати заяву, не мені адресовану!

— То не підписуйте!

— Е, ні!..

І тремтячою рукою шеф написав навскіс моєї заяви:

«Тов. Петренка звільнити».

Я схвалив резолюцію:

— Так його!

А що? Нехай собі Петренка звільняють. А я — Петрищенко.

ХОБІ

Усі мої приятелі і знайомі чимось захоплюються: хто риболовлею, хто полюванням, хто колекціонує гудзики, хто кактуси вирощує. Рибалки з мисливцями, трапляється, і на роботу не виходять — зайняті, і їм це минається: пристрасть. А на роботі іноді тільки й розмов, що про гриби, зайців і клювання. І теж нічого.

Один я не маю ніякого хобі. На роботу з'являюся завжди вчасно, думаю і говорю лише про справи. Аж незручно.

Щоб не відрізнятись від інших, я вирішив теж чимось зайнятись. Ну, скажімо, орнітологією. В дитинстві я дуже любив птахів.

Задумано — зроблено.

Для початку придбав папугу. Поважний птах, серйозний. Дзьобом на Іва Монтана схожий. Мені він страшенно сподобався, і я навіть пошкодував, що не придбав папугу раніше.

Наш сіамський котяра Флінт від папуги також був у захваті. Він не зводив з нього очей і облизувався смачно. Ось це мені вже не сподобалось. Про всяк випадок я суворо попередив кота, щоб він мені й думать не смів про папугу, бо інакше... Кіт

слухав одним вухом нотацію, а очі в нього по-розбійницькому блищали. Навіть не дослухавши до кінця, він раптом зробив могутній стрибок і одним махом перевернув клітку. На щастя, падаючи, клітка розчинилась, птах випурхнув геть і сховався за кришталевою вазою з квітами. Наступної миті ваза опинилася на підлозі, кіт — на місці вази, а папуга — на віконнім карнизі. Кіт, не гаючи часу, подерся по гардині за ним. Життя пташине повисло на волосині. Я щосили рвонув гардину донизу. Кіт звалився на мене, хотів своїми сіамськими пазурями закріпитися спочатку в мене на голові, потім на обличчі, не зміг і гепнувся додолу. Я зойкнув від болю, ступив крок і роздавив ногою вазу, яка не розбилася чомусь при падінні.

Папуга тим часом влаштувався на телевізорі.

Тепер ми ловили птаха удвох з котом. Кіт скрадався до нього з одного боку, я — з іншого.

Драматичний момент.

Доля папуги залежала від того, хто його схопить раніше — я чи Флінт. Я розумів, що кіт спритніший за мене, крім того, у нього у таких справах — досвід. Зате на моєму боці — людський розум і сила. Я повною мірою скористався і тим і другим. Як воротар на м'яча, я стрибнув на папугу на якусь долю секунди раніше за кота. Удар — і телевізор з папугою злетіли в повітря. Папуга сів на люстру, а телевізор вдарився об підлогу і вибухнув.

— Дуррак!— чітко сказав папуга.

— Від такого чую,— огризнувся я.

Заінтригована грюкотом, прибігла з кухні дружина. Вона вхопилась за голову і хотіла наробить лементу, але я не дав.

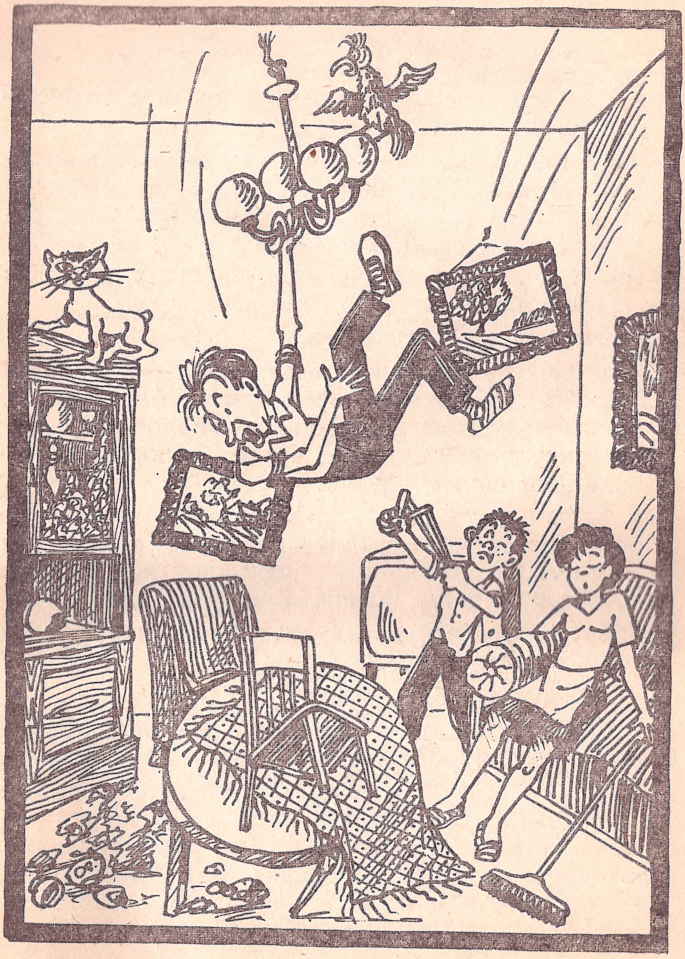

— Лови кота!— скомандував.

— Сам лови! Він мені очі видере!

— Я ловлю папугу! Не бачиш?

І я зробив баскетбольний стрибок, але до люстри не доскочив.

Дружина вхопила швабру і з її допомогою стримувала натиск кота, який норовив скочити на мене, а з мене — на люстру. Я ж відчайдушно стрибав у напрямку стелі, але марно.

Тоді я витягнув насеред кімнати стола, поставив на нього стілець і тут помітив небезпеку.

— Дивись, кіт!— гукнув я.

Флінт саме вибрався на буфет і звідти націлився на люстру. Дружина зреагувала блискавично. З усього маху вона вшарашила шваброю по буфету. Посипалось бите скло і череп'я імпортного сервізу на дванадцять персон.

Я виліз на стілець і тільки простягнув руку до папуги, як стілець з кривою ніжкою розломився піді мною. Я ледве встиг ухопитися за люстру і закрутився, як в'юн, шукаючи ногами опори.

Збоку це, мабуть, нагадувало гімнастичні вправи на турніку, бо папуга сказав:

— Фізкульт-урра!

Я сіпнувся від люті, і ми разом з люстрою полетіли на стіл, пробили його і врізалися в підлогу.

А тут, як на горе, десь іще взявся сусідчин Васько з рогаткою. Він негайно навів свою рогатку на кота, з котрим у нього були свої давні рахунки. Практикований Флінт сховався за мною. Отже, Васько в кота не вцілив, а вцілив мені в око. Другим пострілом він влучно розбив вікно.

Дружина підкотила очі під лоба і знепритомніла. Вікно її доконало.

Флінт кудись ушився. Наш безстрашний кіт не боявся нікого й нічого на світі, але Васька з рогаткою остерігався.

...З подертою пикою, підбитим оком і з гулею від люстри на голові другого дня я не наважився з'явитися на роботу. Подзвонив начальникові і сказав, що вийти сьогодні не зможу.

— Щось трапилось? — спитав шеф.

— Нічого особливого. У мене хобі. Знаєте, у світі тварин...— пояснив я туманно.

— А-а...— мовив шеф розуміюче.— Вітаю!

Я подякував.

Нарешті я був як усі.

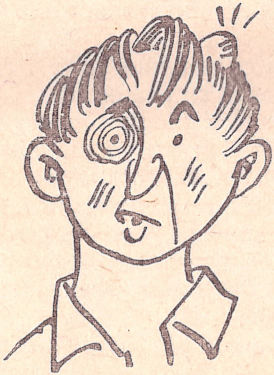

КВІНТЕСЕНЦІЯ

Цілий день — зранку й до вечора — висидів Гордій Іванович на семінарі з приводу введення додаткової звітної форми 26-Т. Доповідь була довга й нудна, але коли послухати доповідача,— вкрай необхідна. Така необхідна, що навіть незрозуміло, як людство досі без неї обходилось. Принаймні, доповідач був глибоко переконаний у тому, а тепер намагався переконати й аудиторію, побоюючись, щоб хтось не поставився до нововведення легковажно. Потім він детально пояснив, як ту форму заповнювати, що і з чим має збігатись, а що — навпаки.

Закінчив так:

— Дивіться, за складання звіту і своєчасне його подання відповідаєте ви особисто!

Гордій Іванович усе прослухав уважно, намагаючись нічого не пропустити. Дома він витратив ще півдня, щоб підсумувати почуте на семінарі. А потім покликав свого заступника. Замкнувшись у кабінеті, щоб не заважали, він протягом двох годин розповідав йому стисло й дохідливо все про форму 26-Т. Виклав, так би мовити, всю квінтесенцію. На закінчення застеріг:

— Майте на увазі, під вашу особисту відповідальність!

І вручив своєму заступникові форму.

Заступник негайно викликав до себе завідуючого

відділом, якого ця форма стосувалася безпосередньо, і за десять хвилин виклав йому квінтесенцію, не забувши попередити, що справа важлива.

Завідуючий довго чухав потилицю, не знаючи, куди б ту форму приткнути. Потім спіймав у коридорі Костю Затулу і тицьнув йому в руки папірець:

— На заповни. Та не забудь, чуєш?

— Чую!— гукнув Костя на бігу і зник за якимись дверима.

Затула був дуже заклопотаною людиною. Він днями бігав, щось узгоджував, утрушував, з'ясовував, пив чай, пояснював, розповідав анекдоти, відповідав на дзвінки, хапався за голову, сам дзвонив, безперестанку курив і залицявся до секретарки Ніни. Все одночасно.

Отже, коли за кілька днів, перебираючи на столі папери, Костя натрапив на форму 26-Т, він тільки знизав плечима:

— А це що таке? І звідки воно тут взялося?

Спитав одного, другого — ніхто не знає.

Покрутив ту форму перед очима, подивився на світло і так, щоб ніхто не бачив, переклав її на сусідній стіл.

Згодом, правда, його мучило неясне сумління, почуття неусвідомленої вини. Так, ніби мав щось зробити — і не зробив. Ось тільки забув, що...

Але те все швидко минулося. Тим більше, що про оту форму ніхто і ніколи не згадував...

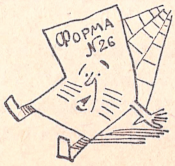

АЛЬФА І ОМЕГА

Семен Петрович викликав до себе Костю Шпиндика, рядового члена колективу, і запитав:

— Ну, як ваші плани?

— А що? — спитав Костя.— Звичайні: прийду додому, повечеряю, сходжу в кіно...

— Не те,— перебив Семен Петрович.— Ваші особисті плани на сьогодні мене не цікавлять.

— Так-так-так,— сказав Костя.— Розумію. Схоплюю вашу думку. Схоплюю і поділяю. Усе громадське має бути на першому місці, а особисте на двадцять п'ятому. Хоча, мушу зауважити, і особистим зовсім нехтувати не можна. Проте мої міркування, я бачу, вам зовсім нецікаві. Отже, слухаю вас. Я весь — увага. Що накажете?

— Я вам уже наказував: розробити плани заходів по поліпшенню техніки безпеки,— стримуючи роздратування, промовив Семен Петрович.— Де вони?

— А, плани!— ляснув себе Костя по лобі.— А я думаю, про що ви говорите? Трапляється ж таке: завжди все на льоту схоплюю, а тут ніби щось заклинило, ніби знарошне. Як же, пам'ятаю. Було

таке завдання, було... На минулому тижні. У четвер, здається? Чи в п'ятницю? Сьоме у нас коли було?

— У вівторок!— нетерпляче мовив Семен Петрович.

— Точно! Ви ще тоді сказали, щоб я поставився до завдання серйозно, бо плани — то є основа техніки безпеки. Так би мовити, альфа і омега. Дуже вірні слова! Вони мені до самого серця дійшли, в душу запали...

— Досить базікати!— вирвалось у Семена Петровича.

— От ви вже й гніваєтесь,— спохмурнів Костя.— А чого, спитати б? Я, звичайно, людина маленька, підлегла. На мене й ні за що гримнути можна. А я промовчу. Не те, що інші — кричать на своїх начальників, доводять їх до інфарктів. Я собі такого вік не дозволю!

— Не заговорюйте мені зуби! — почав гарячкувати Семен Петрович.

Костя зовсім засмутився.

— Між іншим,— сказав він,— образити мене теж нічого не варто. Раз — і образив. Усім відомо, що скаржитись я не побіжу, бо не люблю завдавати зайвих прикростей начальству. Швидше заяву подам про звільнення, а не допущу, щоб ви через мене догану отримали. І не турбуйтеся, я собі місце знайду, де мене ніхто не ображатиме.

— Ближче до діла,— попрохав Семен Петрович, поволі бліднучи.

— До діла?— перепитав Костя.— Це ви, мабуть, знову про оті плани? У рамочках, під склом і на видному місці. Щоб кожен знав, як уберегти себе

від нещасного випадку, а не сидів склавши руки, поки приїде інспектор, бо так і калікою залишитись можна. Я вас цілком підтримую...

— Води!— кволим голосом сказав Семен Петрович і вхопився за серце.

— Вірно! — зауважив Костя.— Ковток води — і все пройде. Вода не лише для гасіння пожежі... До речі, валідол також непогано, але де його нашвидку візьмеш? І графин у вас, як на зло, порожній, а то б я вам прямо зараз і налив води... Що з вами?

Семен Петрович вказав Шпиндикові на двері і мовчки похилився на стіл.

— Ну от,— мовив Костя.— Тепер ви гоните мене з кабінету. Діждався. А що я вам такого вчинив? Не кричав же, кулаками по столу не грюкав. Слова не сказав проти, а ви мені — геть! Хоч і не люблю скаржитись, але я цього так не залишу!

І з виглядом людини, яку глибоко і ні за що образили, він пішов до дверей.

САЖА

Куди люди поспішають? Куди біжать? Чого їм ніколи? Не розумію.

Я, наприклад, не поспішаю ніколи — ні на роботі, ні вдома.

План? Зробимо. В кінці місяця. Встигнемо... Час іще є.

Дружина просить дров нарубати? Нарубаю! Аякже... Завтра. Або позавтрому. Не знаю, коли... Не горить!

До речі, зайшов якось до моєї хати пожінспектор, обдивився навкруги і прискіпався:

— Давно сажа у вас не трушена. Негайно треба потрусити!

Що не трушена давно — сам знаю, а от щоб трусити, та ще й негайно — не знаю... Знаю лише, що всяку негайну справу можна відкласти на скільки завгодно, хоч на кінець віку. Щоб перестала бути негайною. Або й взагалі перестала... Я так завжди роблю. І нічого. Ще нікому від того не погіршало.

Отже, сажу я відклав на наступний квартал. З принципу.

Дружина, правда, іноді допікала:

— Ти б димарі почистив! Чув, що пожежник казав? Та покинь ти газету!..

А я їй спокійно:

— Дійде черга — почистимо... Ніде не дінеться...

А в самого на душі неспокійно: а що, як і справді займеться ота сажа?

Ночами пожежі снитися почали.

Щодня, йдучи з роботи, я здаля відшукував очима крівлю власної хати: ще не горить, бува? Ні. От і добре.

У наступному кварталі я заглянув у димар, переконався, що дим ще проходить, і відклав справу на кінець місяця. Вирішив твердо: зроблю, що б там не стало!

Від такого рішення на душі відлягло. Перестали снитись кошмари. А незабаром я й зовсім заспокоївся.

Коли це одного разу повертаюся з роботи, глянув за звичкою на власний дах, а він горить ясним полум'ям. І люди біжать у тому напрямку. Я — за ними.

— Давно,— питаюсь,— горить?

— Та вже догорає...

Еге! Діло серйозне!

Я наддав ходу.

Біжу і думаю: «Чого я, власне, біжу? Куди поспішаю? Сажу трусити? Так уже не треба... А хата, поки добіжу, все одно догорить».

Подумав так і пішов звичайним кроком.

На попелище — ніде не дінеться — встигну!

ГІСТЬ

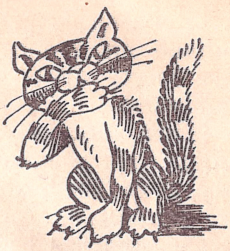

— Кіт умивається — гостей сподівається,— мовила дружина, проганяючи кота з канапи.

— Ет! Які там гості!— сказав я і увімкнув телевізор.

— І ложку я зайву сьогодні випадково до обіду поклала,— вела далі дружина.— До чого б воно?

— До забобонів,— відповів я.— Відчепись.

Цієї миті у двері постукали.

— Ну, от,— сказала дружина.— Іди, зустрічай гостей.

Я відчинив.

На порозі стояв незнайомець, радісно посміхався і простягував для привітання обидві руки.

— Не впізнаєш?— весело запитав він.— Соломко я. Гнат Петрович.

— Не впізнаю,— чесно зізнався я.

Гість засміявся.

— Я б тебе на вулиці теж не впізнав. Добре — адреса збереглася: Квітнева, 50, квартира 6. Так чи ні?

— Так,— підтвердив я.— Проходьте.

— Між іншим, ми колись були з тобою на «ти»,— нагадав Гнат Петрович.

У відповідь я пробурмотів щось невиразне, га-

рячково намагаючись пригадати, де і коли я міг бути знайомий із цим чоловіком.

Тим часом він роздягнувся і сам прийшов мені на допомогу:

— Чорноморське узбережжя пригадуєш?

Узбережжя я пригадував, був там одного разу влітку, а от його, хоч убийте, ні. Він прочитав це на моєму обличчі.

— Не годиться забувати старих друзів,— сказав він з докором, аж мені стало ніяково.

До передпокою заглянула дружина подивитися, хто прийшов.

— Знайомтесь,— сказав я розгублено.— Моя дружина — Гнат Петрович.

— О-о!— вигукнув Соломко.— Ти одружився? Вітаю!— І стиснув мене в обіймах.

— Дякую,— мовив я, намагаючись звільнитися,— але я давно одружений!

— Хіба?— виправдувався Соломко.— Не знав!

А коли дружина, здивовано стенувши плечима, пішла, він сказав:

— А ти хитрий! В санаторії прикидався холостяком. Хе-хе...

«І це знає! Чому ж я його забув? Прямо якийсь провал у пам'яті!»

— Може, чогось вип'єте?— запропонував я, щоб якось загладити ніяковість.

— А чому б і ні?— враз погодився він.— Тільки вип'ємо разом. Як колись бувало — не забув?— І витягнув з кишені пляшку коньяку.

Колись у санаторії я одного разу справді перебрав і клявся у вічній дружбі якомусь пикатому, якого, здається, чи не Гнатом звали...

Я виставив зустрічну пляшку «Столичної», дружина, не дуже радіючи, подала закуски — і ми підняли чарки за зустріч.

А далі пішли спогади — про море, екскурсії, подорожі. Спільних знайомих нам згадати ніяк не вдавалося, проте це нас мало бентежило.

Десь після другої чарки Гнат Петрович примусив мене звати його на «ти», а після п'ятої я почав просити у нього пробачення за те, що не відразу його впізнав.

Він поблажливо ляснув мене по плечу і проказав:

— Нічого, старий, буває... От і я, аж признатись соромно, теж забув, як тебе звати.

— Нічого,— втішив я його в свою чергу,— мене звати Павлом...

— А прізвище — Воскобойников,— підхопив він. — Це я точно запам'ятав!

Я промовчав.

Але дружина, що саме нагодилася на цю розмову, не втрималась:

— Між іншим,— сказала вона ущипливо,— Воскобойникови мешкали тут раніше. До нас...

І була дуже вдоволена отриманим ефектом.

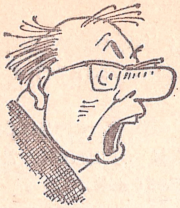

ПОГОДА

— Ми боремось за чемне ставлення до людей, — сказав начальник, відчитуючи мене за грубість на роботі і в побуті.— А ви нам все діло псуєте! Хто на вас тільки не скаржиться: відвідувачі, співробітники, ваша власна дружина... Вам що, важко поговорити з людиною ввічливо, сердечно?

— Про що сердечно? — похмуро запитав я. — Про шлакоблоки?

— Про що завгодно! Говоріть, якщо хочете, про погоду, але щоб скарг на вас я більше не чув! Затямте: хамство несумісне з роботою в солідній установі. Отже, перебудовуйтесь, інакше...

Я перебудувався. Слідкую тепер за собою, щоб не вирвалось жодного грубого слова. А як кортить лайнутись або не знаю, що далі казать, я на погоду зверну. Непогано виходить.

Наступив ненароком якомусь роззяві на ногу і відразу:

— Пардон! Прекрасна сьогодні погода!

Аби не подумали, що я хамлю.

Іншим разом, трапилось, на ногу наступили мені. Пам'ятаючи, що я тепер ввічливий, я не став згадувати близьких родичів вайлуватого громадянина чи вимагати від нього пробачення. Я дуже коректно сказав:

— Будь ласка, якщо бажаєте, можете наступити ще раз. Тим більше — погода сьогодні псується, мабуть, похолодає. Ви як вважаєте?

А той як визвіриться:

— Відчепись, бо як дам, відразу жарко стане!

Не цінують люди культурного до себе ставлення. От хоч би й моя дружина. Я вже з нею і так і сяк. Не гукаю, як колись було:

— Жінко, нарубай-но дров!

Я тепер до неї лагідно:

— Нарубай, серденько, будь ласка, дров. Погода чудова, якраз дрова рубати.

А вона не розуміє.

— Рубай сам! — відказує. — Здоровий, як кат!

— Фі, як грубо!

На роботі чемність цінується більше.

Викликав я до себе Михайла Дрозда, отого критикана, що мене на зборах паплюжив, і кажу йому:

— Все вам, голубе, не до вподоби: і те, не се, і се не те. Ви хоч погодою задоволені?

— Не завжди, — відказує задиркувато.

— От її і критикуйте, — раджу. — На все життя стачить. А мене облиште. Ясно?

Зверніть увагу: не кричу, кулаками не грюкаю. Дуже чемно з ним розмовляю...

Я тепер це діло засвоїв. Не кажу, наприклад: «Ідіть до біса!», а: «Радий вас бачити. Заходьте ще!» Різниці ніякої, а люди не ображаються.

Особливо я уважний до сторонніх відвідувачів.

Встаю, коли до кабінету заходить новий відвідувач, роблю кілька кроків йому назустріч і тисну йому руку, як найдорожчому гостеві. Потім пропоную йому стілець, сам сідаю напроти і розпочинаю бесіду:

— Що скажете, Петре Петровичу? Що новенького? Ах, у вас заява? Ну, навіщо ж? Ми з вами, хвалити бога, не бюрократи! Порозуміємось. Вам що потрібно? Шлакоблоки? От бачите, і не треба ніякої заяви, бо шлакоблоків, знаєте, нема. Чом же ви раніше не прийшли? Ай-я-яй! Загляньте через півроку. Радий вас бачити. А як вам погода?

Розчуленого відвідувача, довірливо підтримуючи під лікоть, проводжаю аж до дверей.

І ніяких скарг!

Ні, гарно-таки бути чемним. Інші, мабуть, це теж зрозуміли.

Принаймні, останнім часом чемність пішла гуляти по нашому містечку, як пошесть.

Заходжу оце днями до універмагу, чемно так звертаюсь до продавця:

— Вибачте, будьте ласкаві... А чи немає у вас шапок?

Продавець приязно посміхається:

— Чудова сьогодні погода, чи не так? — відповідає ухильно.

— Нічого погода, — підтримую світську розмову. — В таку погоду добре в шапці ходить.

— Особливо в ондатровій, — ввічливо погоджується продавець.

— Та мені,— кажу,— хоч би в якій-небудь...

— На жаль,— відказує,— шапок ще не завезли. Мені дуже прикро. Заходьте. Радий вас ба...

Я не дослухав.

— Облиште, — кажу, — чемність розводити. Я сам чемний!

І додав таке, що у продавця очі на лоб полізли.

Бо чемність — це одне, а коли власні вуха мерзнуть — то зовсім інше. Позаяк погода — мороз!

ЗАОХОЧЕННЯ НЕДБАЙЛИВОГО

Виконроб Драпій зовсім замучився з теслею Семеном Колошаєм. Завжди він щось та викине: то гру в «козла» під час роботи затіє, то впаде з п'яних очей у яму з вапном, а як візьметься за діло, то такого наробить, що краще б і не брався зовсім. Ніякі стягнення на нього не діяли, догани його не брали. Отримавши чергову догану, він казав «Ха!» і робив своє. У бригаді до нього всі звикли і вже не звертали уваги.

Тоді Драпій спробував вдатись до педагогіки — вирішив якось заохотити Семена. Може, хоч це подіє. Взяв та й оголосив йому «експериментальну» подяку. Та ще й грошову премію видав — десять карбованців. Дивись, і заговорить совість у чоловіка.

Отримавши премію, Колошай сказав «Ха!», десятку негайно пропив і наробив браку більше, ніж завжди.

Ось тут хтось із бригади й не витримав:

— А що, хлопці, чому так: премію Колошай отримує, а ми, виходить, працюєм за нього? Чи ми не дурні?

— А й правда!..

— Нехай сам працює!

— Точно! Нема чого...

І до Семена:

— Ану ставай до діла! Та повертайся, повертайся хутчіш!

— Перероблюй свій брак!

— Ось так, ось так...

Обступили з усіх боків і не дають дихнути — роби та й годі!

За день Колошай упрів, змарнів і зовсім прохмелився. Надвечір він прибіг до виконроба.

— Зніміть з мене оту кляту подяку,— благає.— Я ж її і не заробив зовсім. Я негативний!..

— Ха! — сказав Драпій.

— Я вам і премію поверну. У подвійному розмірі!

— Ха!

— Та не хакайте! Це знущання. Я буду скаржитись!

— Ха! Ха! Ха! А ще одну подяку не хочете?

— Ні! — швидко сказав Колошай. — Краще я оті двері поперечіплюю, що косо навісив.

— І не тільки двері. Вам багато чого переробляти доведеться.

— Що завгодно для вас зроблю — тільки зніміть подяку.

Драпій подумав.

— Що ж, — сказав, — заслужите — зніму. Старайтесь.

І з тим відпустив Семена.

Обнадіяний Колошай мало не бігцем подався на будівельний майданчик. Старатись.

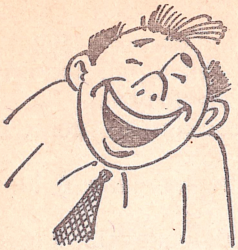

АБИ ТАКЕ ЗІЛЛЯ...

«В Індії є рослина, насіння якої при вживанні викликає нестримний сміх».

(З газет).

Я подумав: от би нам таке зілля розвести! Які б вечори гумору можна було проводити! Перед початком роздав усім по зернятку з тієї рослини і — випускай гумористів. Шалений успіх забезпечений. Що б не сказав гуморист, що б не зморозив, а в залі: «Га-га-га-га... Го-го-го-го... Тримайте мене, я більше не можу! Лусну зо сміху».

Гумористи потім так і хвалитимуться один перед одним:

— Коли я виступав, вісім душ луснуло!

— А в мене — десять!

Якщо жодна душа не луснула зо сміху — то для гумориста ганьба.

Проте, такі вечори згодом довелося б заборонити у зв'язку із загрозою повного вимирання любителів гумору.

Зате у медицині це зілля знайшло б, без сумніву, широке застосування. З нього, напевне, можна було б добути цінний препарат, реготал який-небудь, і лікувати ним нещасних, що від роду позбавлені почуття гумору. По таблетці тричі на день — і гандж як рукою знімає...

А у стоматології реготал став би просто незамін-

ним. Тягне, наприклад, лікар пацієнтові зуба, а той, напившись реготалу, не кричить, не вищить, як прийнято, а регоче, ніби його лоскочуть.

— Ой, не смикайте дуже, не смішіть мене, бо помру!..

Аби нам таке зілля, люди й не вмирали б інакше, як від сміху.

Бракоробів, п'яниць, ледарів, бюрократів, хабарників сміхом лише й карали б. Як і тепер, тільки без усяких там фейлетонів. Давали б хапузі подвійну дозу реготалу і нехай сміється сам над собою, аж поки не впаде. Ото була б кара! Проста, швидка і ефективна. Окрім того, ще й економічно вигідна. Самого паперу на фейлетонах скільки зекономити можна б!

Взагалі, всі можливі наслідки появи реготалу важко навіть передбачити. Не треба буде, скажімо, готуватися до прийому гостей: пекти, варити, смажити. Бо частувати гостей ви будете не коньяком, а реготалом. А хто, скажіть на милість, таблетки буде чимось закусювати?

Горілки й вина ніхто не вживатиме. Магазини враз затоваряться спиртними напоями. Дівати буде ніде. Доведеться горілку списувати як непотреб і прямо з ящиками вивозити на смітник...

— Що-о-о-о? — вигукнув мій приятель, коли я поділився з ним оцими своїми думками. — Горілку — на смітник?! Ну, знаєш, жартуй, та не втрачай міри!

Він насупився і відтоді перестав зі мною вітатись.

Воно й зрозуміло: адже реготалу ще не винайшли.

ЧОКНУТИЙ

До відділу продажу за готівку невпевнено наблизився присадкуватий, середніх років чоловік. Чемно привітався до продавщиці. Протер окуляри, прокашлявся.

— Пробачте, будь ласка, — сказав він.

Молода вродлива продавщиця з нудьгою дивилася крізь відвідувача кудись у простір.

— Це ви працювали тут позавчора? — поцікавився він. — Я не помилився?

Продавщиця насторожилась.

— А коли я, то що?

Чоловік ніяково посміхнувся:

— Відразу не впізнав вас...

— Невелика біда!

— Розумієте, я не міг раніше прийти, — вибачливо пояснив відвідувач.

«Міг би й зовсім не приходити, — подумала продавщиця. — Хто тебе просив?»

Чоловік, ніби вгадавши її думки, ще більше зніяковів.

— Не гнівайтесь на мене, — попрохав він. — Я хотів лише сказати...

— Що ковбаса була несвіжою? — перехопила продавщиця. — Таку отримали!

— Та ні...

— На кілька грамів недоважили? Подумаєш!

— Та ні ж бо!

— Може, накажете вам «Книгу скарг» подати? — розійшлась продавщиця. — Книга у завідуючої. В неї просіть!

— Не потрібна мені ваша «Книга»!

— А що ж вам потрібно?! — Цей загадковий відвідувач зовсім збив її з пантелику. — Може, ви ковбасою подавилися? Так ми не винні!

— Я у вас консерви купляв.

— Назад не приймаємо! — швидко сказала продавщиця.

— Ні, не те, — мовив чоловік. — Мені не так порахували...

Продавщиця мало не свиснула з подиву.

— Віро! — гукнула вона до своєї напарниці. — Тут один дивак по торішню здачу прийшов. Що йому сказати?

— Рахуйте гроші, не відходячи від каси! — сказала Віра менторським тоном.

— Не відходячи від каси! — зловтішно повторила продавщиця. — От!

— Знаю, — сказав чоловік. — Я винен: порахував гроші аж дома. І виявив зайву здачу...

— Віро, чуєш? Він з мене знущається! — поскаржилась продавщиця.

— Хуліганство! — обурилась Віра.— Зараз я покличу міліцію. Мілі...

Але чоловік уже зник, лишивши на мокрому шинквасі металевого карбованця.

Продавщиці знизали плечима.

— Чокнутий! — сказала одна.

Друга підтвердила:

— Псих.

БЕЗ ДІЛА

Іван Лемішка довідався, що давній його приятель і голова місцевкому Таран захворів. Вирішив його провідати, зробити чоловікові приємність. Зрештою, Таран не раз, бувало, виручав його, а він йому так нічим і не віддячив.

По обіді Лемішка відпросився на часинку з роботи і поїхав до Тарана.

Дорогою намагався згадати, коли заходив останній раз до свого приятеля просто так, без діла — і не міг. «Забуваємо друзів, — думав він невесело. — Діла, діла...»

Таран був дома сам і зустрів гостя привітно:

— А, Лемішка! Заходь, заходь! — сказав він, простягаючи назустріч тому обидві руки. — Що трапилось?

— Та нічого. Ось зайшов провідати, — пояснив свій візит Лемішка.

— От і добре, — мовив Таран поблажливо. — Тільки знаєш що? Я поспішаю сьогодні до поліклініки, то ти давай коротше!

— Що — коротше? — не зрозумів Лемішка.

— Ну, кажи коротше, за чим прийшов!

— То я ж і кажу — провідати!

— Що, може, скучив за мною? — скептично посміхнувся Таран.

— Та давненько не бачились, — винувато сказав Лемішка. — Ти захворів, а я, бач, про те й не знав. Лише щойно довідався і відразу — до тебе.

— Значить, скучив! — констатував Таран, а сам подумав: «Знаю за чим ти скучив — за путівкою до санаторію!» — і вголос мовив:

— А тепер — досить напускати туману. Кажи прямо, що там у тебе цього разу — печінка, нирки чи, може, шлунок не в порядку.

— Ні, ні, все гаразд, — відмовився від хвороб Лемішка.

— Та ти не соромся, — умовляв Таран. — Пиши заяву, і ми тобі враз путівку організуємо. Хочеш — до Криму?

— Не хочу! Ні до Криму, ні куди інде...

— Ні?

— Ні!

— Гм... Що ж тобі потрібно? — чудувався Таран.

— Я ж сказав — нічого.

Таран на хвилину замислився і враз споважнів.

— Слухай, — сказав він серйозно, — якщо ти на житлову площу натякаєш, то марно. Нічого не вийде! Хоч ти й зробив мені приємність своїм візитом...

— Та в мене є житлова площа! — затявся Лемішка.

— А-а, знаю! — раптом зрадів Таран. — Абонемент на футбол? Ну, зізнавайся!

— Та ні ж бо! Я зайшов без діла, просто так. Розумієш?

— Розумію, — сказав Таран. — Тобі не інакше, як матеріал на дачу потрібен. Ти ж збирався будувати дачу?

— Ну, збирався, то й що з того? Ти лише не хвилюйся, тобі хвилюватись шкідливо...

Але Таран уже не слухав.

— Тримай ось записку, — сказав він, щось черкнувши на клаптику паперу. — Іди виписуй наряд і отримуй свій шифер. Цеглою, на жаль, допомогти не можу...

...«Ну от, а казав — просто так, а казав — провідати»,— з прикрістю думав Таран, зачиняючи за приятелем двері.

«САБОТАЖНИКИ»

Коли організувався у нас колгосп, мене головою обрали. Підкуркульники, правда, були проти:

— Куди йому, голодранцеві? Він же навіть чобіт не має...

А я і справді не мав у що взутися. Так перше літо босоніж і керував господарством. Приїде, бувало, представник з району, питає голову.

— Ну, я,— кажу,— голова. Що вам потрібно?

А він огляне мої полотняні штани, бузиною фарбовані, босі ноги та й говорить:

— Ви, дядьку, не шуткуйте. Мені голова потрібен. Гукніть.

Але то все нічого. З паперами лихо. Шлють їх з району — страх скільки! І всі до виконання, і всі терміново. Добре, я трохи грамотний, читать умію, а то б мені взагалі біда. Хоча і грамотному нелегко.

Надходить якось папірець. Так, мовляв, і так: не далі, як завтра, направити до району саботажників. Слово незнайоме, вперше чую. Гм... Саботажників... «Мабуть, знову якихось делегатів»,— гадаю, а точніше дізнатись ні в кого: вчитель кудись поїхав, а батюшку ми скасували вже давненько.

Ну, добре.

Зібрав я вечором біля комор людей, як ішли з роботи, прочитав папір.

— Яка в кого є думка? — питаю.

— А чого тут думати? — озвався Хома Хворост. — Обрати трьох чоловік і нехай їдуть.

— Хому Хвороста, — назвав хтось відразу.

— Петра Невінчаного!

Тут Дунька Нечипоренкова, найязикатіша в селі жінка, лементу наробила:

— Чого це все чоловіків та й чоловіків? — репетує. — Несправедливо! Тепер рівноправ'я!

Обрали й Дуньку.

Я вже хотів закривати збори, як Петро Невінчаний раптом питає:

— А що воно таке — саботажники? А то обрали — і не знаємо куди...

— Еге, поясніть!

«Мені самому аби хто пояснив»,— думаю, а вголос кажу:

— Ніч уже. Нема коли пояснювати. Там пояснять, — і махнув рукою в бік райцентру.

Ранком дядько Пилип, конюх, відвіз обраних до району. А надвечір повернувся сам-один.

— Де ж, — питаю, — оці, як його?..

— Саботажники? Та в районі залишились.

— Надовго? — цікавлюсь.

— Та казали в міліції, що надовго. Їх там причинили за те, що буцімто робити не хочуть. Дунька, ги-ги... бушує, вас на чім світ кляне...

. . . . . .

Другого дня я їздив визволяти «саботажників». Ох, і було ж мені!

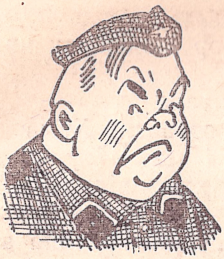

ШПЕК

Фашист трапився білий, вгодований, роздобрілий на дармових селянських харчах. Чимало їх, курохватів, у той час по селах швендяло у пошуках легкої поживи. І отой, гладкий, ні за чим же іншим до мене на подвір'я забрів. Кури, як уздріли його, враз, мов від шуліки, кинулись полетом у бур'яни. Фашист — за ними. А кури поховалися, сидять тихо. Навчені.

Потовкся «зольдат» у бур'яні, набрався, як пес, реп'яхів і — до мене:

— Млеко! Яйкі! Шпек!

Я розводжу руками:

— Нема, — кажу, — млека. І сала нема. Все ваші голодранці забрали!

Фашист не повірив — всю хату перевернув у пошуках провізії, а потім заглянув до сарайчика та як зрадіє:

— Шпе-ек!

За ножа і до поросяти.

А воно бачить, що непереливки, прошмигнуло якось під ногами у німця і чимдуж до хати — німець, як виходив, двері не зачинив. Вскочило під піч, забилося в куточок і тихенько рохкає. Схова-

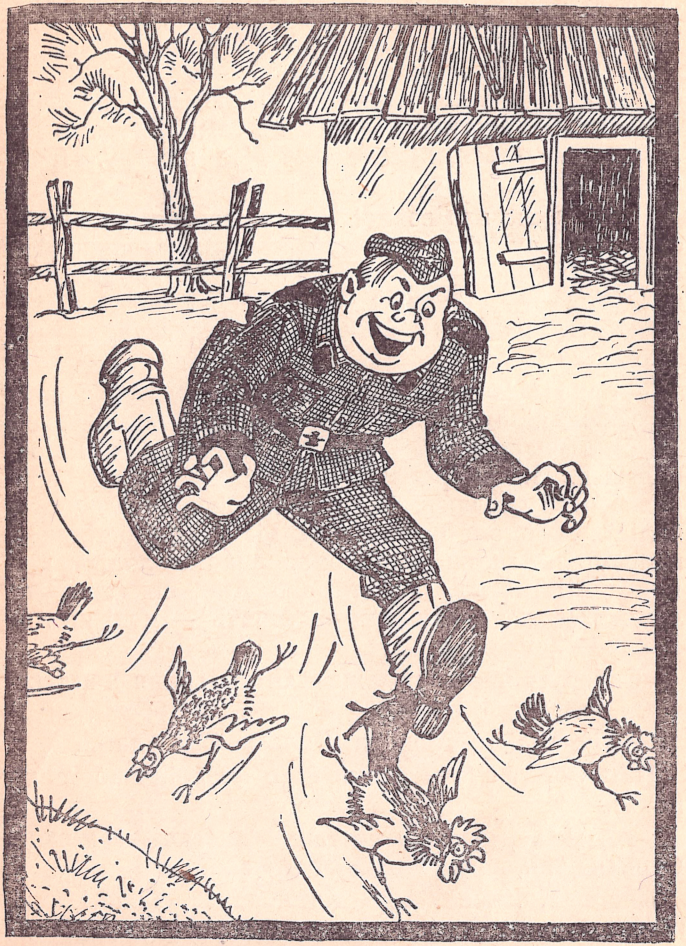

лось, думає. Від отакого сховаєшся! Бач, вишкірився, підтягнув штани — і за поросям слідом.

— Шпек!

Підпічок у мене тісний. Думаю, мо', не пропхається — товстий дуже. Та де там! Ногами в долівку впирається, крекче, але лізе помалу. Практикований!

І таке мене зло взяло! Сам не зчувся, як з усієї сили кописнув фашиста носаком нижче спини. Німець зойкнув, смикнувся вперед і підібрав під себе коліна. Тепер він майже весь сховався під піччю, лише оте місце, по якому я врізав, виглядало назовні.

Тут я відвів душу! Гамселив вражу душу, поки на чоботі підошву відбив, і аж тоді опам'ятався. «Що ж я наробив? — думаю. — Тепер лиха не оберешся. Тікати треба!» А сам ніби до землі прирiс. Стою і дивлюся, як той у підпічку вовтузиться, вилізти хоче, але не може, бо ніг з-під себе ніяк не випростає. Ага, он воно що: заклинило злодія в підпічку. Ні назад, ні вперед! Але від того не легше. Це ж як фашисти наскочать — мені кінець. Втечу — хату спалять.

«Спробую якось виманити отого дурня з-під печі», — вирішую. І кажу:

— Ну, годі тобі сидіти. Вилазь. Сала дам...

Пробую, так би мовити, його матеріально зацікавити.

— А може, ковбаси хочеш? — питаю. — У мене є. Схована так, що ти сам повік не знайдеш!

Уношу зі схованки шматок ковбаси, сідаю і жую, прицмокуючи. Думаю, почує носом ковбасу — мит-

тю вилізе. Вони до ковбас ласі! Біля себе напохваті сокиру поклав. Аби він тільки виліз.

Сиджу, чекаю. Марно! Анахтема мало не плаче, борсається в підпічку, а нічого вдіяти не може.

«Що ж робити?» — міркую. І тільки я так подумав, як у сінях щось грюкнуло, двері нараз розчинилися і на порозі, як із-під землі, виріс ще один фашист. Офіцер. Я зопалу виструнчився — від імперіалістичної така звичка лишилася. Це і підвело офіцера. Він мене в хатніх напівсутінках, мабуть, не роздивився, прийняв за свого та як гаркне:

— Хайль Гітлер!

А той придурок з-під печі:

— Хайль!

Теж, напевне, звичка спрацювала.

Офіцер оглянувся, уздрів сідницю, що стриміла з-під печі, та як зарепетує:

— Ауфштеен!!!

А тому, під піччю, видно, й мову вже заклинило з переляку, на моє щастя мовчить.

Тоді офіцер доскочив до свого недисципліованого «зольдата» і давай працювати носаками. Не згірше, ніж я.

Мій Рябко, що вбіг слідом за офіцером, кинувся йому на допомогу: вхопив того, під піччю, за штани і розідрав дощенту.

Лемент піднявся! Солдат з поросям верещать у підпічку, офіцер репетує, собака гавкає. За тим гвалтом і не зчулися, як під вікнами прогупотіли чоботи, і в хату ввалився цілий гурт людей. З гвинтівками, з гранатами. Наші! Партизани!

Офіцер підстрибнув, як ужалений, і підняв руки:

— Гітлер капут!

А той, під піччю, зметикував, що до чого, і собі гукає:

— Ніхт стріляйт! Здаваюсь!..

— Ти бач! А ми думали, він ще воювать буде,— сміються партизани.

Витягнули вони його гуртом із-під печі і забрали з собою.

Розказували потім, що полонений, поки його не відправили кудись далі, якийсь час жив у загоні. Вів себе тихо і смирно. Тільки був дивний якийсь. Про сало, наприклад, і чути не міг. Відвернуло.

ЧУЖИЙ КАМІНЬ

Проти дядькового Ількового двору лежав нічийний камінь. Хто його на цьому місці поклав, коли й навіщо — ніхто не знає. Може, він тут ще з карстового періоду. Невідомо. Тільки камінь той усім заважав.

Було, ввечері повертаються люди з кіно, попереджують одне одного:

— Обережно, десь тут був камінь!

— Еге ж, десь отут, десь отут...

— Ага, ось він де! — казав той, що летів сторчака, перечепившись об каменюку.

— І ніхто його не прибере звідси!

— Безчинство!

Та найбільше камінь упікся Ількові і його сусідові, що навпроти. Машини і трактори, об'їжджаючи перепону, щоразу таранили їхні тини. Ілько з сусідою тини поновляли, а машини трощили знову. Ілько позакопував замість звичайних стовпців дубові ошули, але трактори і їх повивертали, пообдиравши, правда, при цьому і собі боки, за що трактористи нещадно кляли дядька Ілька разом з його ошулами.

Ілько їх просив:

— Ви б, хлопці, зачепили трактором оцю каменюку та кудись відтягнули.

— Ставте пляшку!

Скупуватий Ілько ставити могорич не хотів, а трактористи не хотіли «за так» морочитись з каменем.

А місцева громадськість, тим часом, вимагала камінь прибрати. Ількові родичі і знайомі наполягали при цьому, щоб камінь прибрав сусіда, а сусідова рідня хотіла, щоб це зробив дядько Ілько. Мовляв, камінь ближче до його двору лежить, нехай він йому раду й дає.

Ілько «дав раду». Взяв та й відкотив каменюку під сусідські ворота. Проїзд тепер звільнився, зате сусіда не міг заїхати до власного двору.

— А на ката мені отут чуже каміння здалося! — сказав він і перекотив камінь під ворота Ількові.

— Було чуже, тепер твоє буде! — мовив Ілько і повернув камінь сусідові.

Так вони й качали його туди-сюди, поки їм не набридло. Камінь, таким чином, лишився лежати, де й був, — посеред шляху.

І знову він усім заважав.

Якийсь очманілий мотоцикліст поночі налетів на нього, але зостався живий і на згадку про цю подію залишив на камені напис: «ТУТ БУВ ВАСЯ!»

Сам Ілько, повертаючись додому напідпитку, набив об камінь гулю на лобі, після чого ходив до лікарні знімати побої. Довідки про побої йому не дали, так він поскаржився у міліцію, але там заводити справу про камінь відмовились. Біда!

Лише місцевому фотографові камінь припав до вподоби. Він знімав на його фоні закоханих. Скидалося на Крим. Калюжа навколо символізувала морську затоку. Екзотика!

Отак і велося, поки одного разу не з'явився якийсь чоловік і не спитав у Ілька:

— Камінь ваш?

— Ні,— поспішив відмежуватись Ілько.

— Ну, то я його собі заберу, на льох згодиться...

— Як то заберу? Як заберу?! — втрутився сусіда, що саме нагодився на цю розмову. — Бач, охочий до чужого добра знайшовся! Давай на пляшку, а тоді й забирай.

— Взагалі, камінь ближче до мого двору лежить, — натякнув Ілько.

— Е-е, я бачу, що камінь спірний, — сказав чоловік.— Обійдуся краще без нього.

І пішов геть.

А сусіди посварилися.

— Мій камінь! — гарячкував один.

— Ні, мій! — не поступався другий.

Посперечавшись отак і не дійшовши згоди, вони кинулись — кожен собі — шукать на каменя покупця.

Незабаром Ілько знайшов одного, котрий погодився за півлітру камінь придбати. Правда, півлітру мав ставить господар, але Ілько згоден був на все, аби лише сусіда не отримав з каменя зиску.

Сусіда, мабуть, міркував так само. Бо коли Ілько привів свого покупця, то каменя на місці не знайшов. Зник камінь.

— Це я його продав, — зловтішно повідомив сусіда. — Мій власний камінь, чому б його не продати? Ги-ги...

Про те, що цей «продаж» коштував йому сулію, він, звичайно, промовчав...

ЗУБ

Автанділ Іванович Бодяга був людиною дуже скупою. Настільки, що коли б його у темному завулку спитать про «гаманець чи життя», він би ще подумав.

Але коли в нього вперше в житті заболів зуб, він ладен був все віддати тому, хто його порятує від болю.

— Подарую йому десятку, — вирішив Автанділ, прямуючи до стоматолога. — Аби лише допоміг!

До лікаря була довга гнітюча черга. З кабінету час від часу долинали приглушені зойки. Від цього душевне напруження в Бодяги росло, а з ним — і зубний біль. Пропорційно зростала і його щедрість.

«Що таке десятка? — міркував він, тримаючись за щоку. — Дам двадцять карбованців!»

Проте спитав у черги:

— За один зуб скільки бере?

— Ніскільки.

«А як ніскільки, то, може, й десятки стачить?» — вагався.

Тим часом біль усе дужчав.

«Ні, — вирішив остаточно, — цьому кудеснику, цьому чарівникові, якщо він тільки врятує від болю, і четвертака не шкода!»

З тим і ступив до кабінету.

— Рятувальник ви наш! Благодійник! — простягнув до лікаря обидві руки. — Вирвіть клятого зуба, а я вже перед вами в боргу не залишусь!

Лікар кивнув на крісло:

— Сідайте.

— Я сяду, я сяду, — заспішив Автанділ. — Я, що скажете, все зроблю. Скажіть: «Стань, Бодяго, на голову!» — я стану...

— Відкрийте рота!

Автанділ слухняно відкрив.

Лікар почав длубатися в зубі, від чого біль став нестерпним.

— Ововочу! — сказав Бодяга.

Лікар спинився.

— Що?

— Озолочу!

— А-а...

І зробив Бодязі укол.

— Посидьте, — звелів. — Нехай заніміє. А я зараз вернусь.

І вийшов.

Світ розвиднявся в очах Автанділа. Біль поволі вщухав.

Бодяга вийняв гаманця і дістав четвертак. Потримав у руках, подумав і поклав гроші назад. Потім так само потримав десятку, подумав, дослухався до зуба, що майже затих, і запхав червінця на

саме дно гаманця. П'ятірки окремою купюрою в нього не знайшлося, зате були троячки.

«А на ката йому троячка? — подумав, ховаючи гаманця глибоко до кишені.— Обійдеться!»

Коли лікар почав розхитувать зуба, біль повернувся.

— О-о-ал! — скрикнув Бодяга.

— Що?

— Коновал!

— А-а...

Лікар смикнув так, що мало не відірвав Бодязі голову, але зуба вийняв.

Скривившись від болю, Автанділ вийшов і вже за порогом згадав, що не сказав лікареві навіть спасибі, хотів повернутися, але махнув рукою і пішов геть.

ТОЙ-ГО...

Якого дива лише не трапляється з чоловіком, коли він, даруйте, той-го... Під мухою.

Не далі, як позавчора повертаюсь я від кума додому. Поспішаю. Боюсь запізнитись на зустріч Нового року. Старий рік ми з кумом уже провели. Як слід провели. Добряче. Тепер би Новий не прогавить!

Доходжу до річки, де у нас місток. Дивлюсь, а містка немає! Кудись подівся, той-го... Замість містка якийсь стовп через річку перекинутий в темряві біліє.

Став я і думаю. Що робити? Нижче по річці також є місток, але ж далеко обходити. Поки обійду, Новий рік настане. Та й дружина прискіпається: «Де був?! Де волочився?» Допит влаштує, слідство. І буде мені той-го...

Розміркувавши так, ліг я черевом на стовпа і давай повзти. Ляку набрався: льодок на річці ще слабенький, коли я, бува, той-го, він не витримає ні за що.

Але якось переповз на той бік... Іду далі. А йти мені через лісок. Вночі страшнувато ніби, та я не

боюсь. Ні бога не боюся, ні чорта. Мені море той-го... По коліна. Пісню співаю. Коли бачу — щось мені назустріч біжить. Теля не теля, і лошаті тут ніде взятись. Хто б це міг бути? Я зупинився. А воно все ближче, ближче... Ось уже рукою подати. Придивився я і той-го... І вмер! Бо прямо на мене біжить — хто б ви думали? — вовк! Я повернув назад — і ходу! Вовк — за мною... Чути, як хекає позаду. Женеться! От-от той-го...

Вихопився я одним махом на дуба, сів і сиджу. Сидить і вовк. Під дубом. З мене очей не зводить. Облизується. Чекає, поки я злізу або той-го... Ніби знає, що мені серед гілля важко триматись. Бо я ж не той-го... Не мавпа!

Думаю: «Хоч би хто їхав чи йшов!» Та, як на зло, ніде нікого: добрі люди Новий рік зустрічають, тільки я на дубі сиджу, як той-го...

Різна чортівня в голову лізе. «А що, — думаю, — як задрімаю та впаду на вовка? Тоді, мабуть, нам обом кінець. Хоча ні. Вовк відскочити встигне, він спритний. Виходить, мені одному той-го...»

А вовк розлігся під деревом і лежить. Стереже.

Перемучився я отак на дубі до ранку, поки гарно розвиднілося. Подивився вниз, на вовка, і аж тепер мало не впав.

— Сірко! — гукаю. — Це ти, Сірко?!

А він:

— Гав!

Я, мовляв, я!

І хвостом крутить. Радий, що господар його нарешті впізнав.

А щоб тобі ні дна, ні покришки!

Ну, добре.

Прибіг я додому і розповів дружині про «вовка» все, як було, а вона мені не той-го... Вимагає, щоб я правду сказав. Наполягає на щиросердному зізнанні. А хіба я брешу? Вже вкотре повторюю:

— Так і так, — говорю. — Помилився. Думав, що вовк — то Сірко, себто навпаки: що Сірко то Сірко, але вовк не Сірко, значить, Сірко не вовк, а кундель. Тьху! Заплутався зовсім.

— Я й бачу, що ти заплутався, — каже дружина і береться за рогачі. — Ану зізнавайся, що в кума був! Швидко!

І тут мене той-го... Осяяло.

— Містка,— кажу,— через річку нема, щоб до кума добратись. Учора десь дівся!

Жінка рогачі опустила.

— Ну, дивись, — каже. — Як брешеш!..

І повела мене до містка: слідство є слідство.

Я йду слідом і про себе радію: ось де я доведу своє! І довів би! Коли б місток за ніч знову не той-го... десь не взявся! Стоїть, як і стояв! Тільки якась зануда вздовж містка ошулу поклала. Ремонт буде, чи що?

І мене тут осяяло вдруге: це я вчора з п'яних очей містка не розгледів: міст чорний, ніч — також.

Став я доводить дружині, що знову помилився, але вона і слухати не схотіла.

Ну, й було ж мені! Той-го...

СВІЙ НА ЗАЛІЗНИЦІ

Шеф викликав мене ранком, вручив командировочне посвідчення і, пояснивши завдання, сказав:

— Як бачите, справа нагальна. Так що, не зволікаючи, потурбуйтеся про квиток. У вас є хто-небудь свій на залізниці?

— Знайдеться, — сказав я, маючи на увазі Павла Калугу.

Ми з ним разом колись до школи ходили, гусей разом пасли. Правда, Павло ніколи і ніякого відношення до залізниці не мав, зате він працює у міністерстві, а при його зв'язках... Схоплюєте?

Отже, я подзвонив Калузі, нагадав, хто я, бо ми кілька років не бачились, і виклав своє прохання:

— Так і так, дорогий. Виручай. Дістань квиток на поїзд. Сам розумієш — тепер літо...

А він мені:

— Розумію. Тільки, на жаль, нічого вдіяти не зможу. Не маю на залізниці свого. Вибач.

Я образився.

— Так і знав, — говорю, — що ти почнеш відмовлятись. Соромся! Щоб ти та й не дістав якогось квитка! Ех ти...

— Але ж...

— Ніяких але! Шукай і знайдеш. Дій!

— Ну, добре,— здався Павло.— Спробую щось зробити. Подзвони за годину.

І поклав трубку.

Бач який! Хотів відкрутитись! У мене не вийде!

Я збігав у бухгалтерію, отримав командировочні і за годину подзвонив Павлові:

— Ну, як мій квиток? — питаю бадьоро.

— А ніяк,— відповідає Павло.— Поки що не виходить. Не можу знайти свого...

— Погано шукаєш,— кажу.— Шукай краще. А я подзвоню по обіді. І дивись мені, щоб квиток був!

Я склав потрібні папери, збігав додому, зібрав речі, пообідав і знов подзвонив.

— Ну що? — питаю.— Знайшов?

— Та ледве...

— Бачиш! А ти — не можу, не можу... Все ти можеш, аби захотів! Коли зайти за квитком?

— Десь надвечір.

— От і спасибі.

Я закінчував останні приготування в дорогу, коли мене знову викликав шеф.

— Ну як, дістали квиток? — спитав.

— Вважайте, що вже в кишені, — впевнено відповів я.

— Чудово! А тепер дістаньте ще одного.

— Але...

— Без але! Дзвонив з міністерства Калуга, шукав на залізниці свого, то я подумав про вас. Схоплюєте?

Ще б пак! Я схопив усе одразу. Павло, взявшись допомагать, навіть не спитав, де я тепер працюю.

...Закрутившись, як муха в окропі, я кинувся до залізничних кас.

ДЕФІЦИТНИЙ СТОРОЖ

Дідові Луці Мироновичу стукнуло вісімдесят, коли він вирішив влаштуватися на роботу.

«Не звик без діла,— каже.— Та й набридло сидіти на пенсії — хто її видумав?»

Роботу довго шукати не довелося. По сусідству, на лісоторговельному складі, давно потрібен був сторож.

«Туди й піду»,— вирішив дід. Тим більше, робота звична, увесь вік сторожував.

На складі діда зустріли, як рідного. Сам директор руку йому потиснув.

— Спасибі,— сказав,— що зголосилися. Бо нам без сторожа — просто біда! Дефіцит тепер сторожі.

— Що каєте?— Лука Миронович наставив до вуха долоню ківшиком.

Директор підвищив голос:

— Це я вам дякую!

— Кого ломакою?

— Ви погано чуєте?— гукнув директор.

— Я? Не чую?— образився дід і хотів піти геть, але його перейняли гуртом, заспокоїли. Директор перепросив:

— Даруйте,— кричав у саме дідове вухо,— то ме-

ні, мабуть, лише здалося, що ви недочуваєте. Пусте, не звертайте уваги. Коли б ви навіть поганенько чули — не біда. Сторожеві головне — гарно бачити, що діється навколо. Сподіваюсь, із зором у вас усе гаразд? Ось, приміром, хто он там на подвір'ї бігає — кіт чи собака?

Дід довго вдивлявся через вікно, мружив очі, не розібрав і хотів знову образитися, але директор не дав.

— Ну, гаразд,— сказав він, махнувши рукою.— Можете приступати до виконання своїх, так би мовити, почесних обов'язків.

І ще раз потиснув дідові руку.

До роботи Лука Миронович ставився сумлінно. Він щоночі сидів біля вікна своєї сторожки і час від часу погукував навмання:

— Ти куди то потягнув, сякий-такий, ану поклади на місце! Ану поклади!

Іноді в суху безвітряну погоду Лука Миронович наважувався виходити на територію складу і, про всяк випадок, кричав у темряву бадьорим тенорком:

— Ти що то робиш, що робиш, га? Ось я т-тобі дам!

Дід, як видно, злодіїв зовсім не боявся. Вони його, до речі, також. Спочатку, правда, сахалися, коли він покрикував, а потім звикли. І так знахабніли, що одного разу спробували поцупити дідову рушницю. Та Лука Миронович рушницю відстояв.

— Не руш!— твердо сказав він, забачивши власну рушницю у злодієвих руках.— Віддай, бо погано буде!

— А ви, діду, не стрілятимете, як ми оту купу цегли поцупимо?— поцікавився злодій.

— Аби оця штуковина ще й стріляла, я б тобі показав!— розгнівався Лука Миронович.

...Дідове сторожування кінчилось зовсім несподівано.

Якось уночі, не знати й від чого, зайнявся склад. Дід, накричавшись, саме куняв на своєму посту. Аж раптом його ніби штовхнуло. Прокинувся, глипнув у віконце і зчудувався:

— Ти бач, видно! Ніби й не дрімав, а вже світає. Пора додому.

Взяв костура, рушницю і пішов.

Відтоді стерегти поблизу стало нічого.

— А жаль,— шкодував дід.— Я б ще попрацював трохи. Нудно сидіти без діла. Не чули, бува, кому потрібен досвідчений сторож?

БИБЛИОТЕКА «ПЕРЦА» № 260

Виталий Фёдорович Коваль

ДЕФИЦИТНЫЙ СТОРОЖ
(На украинском языке)

Иллюстрации И. Александровича

Издательство «Радянська Україна»

Редактор В. Бойко

Здано до набору 21. 12. 81. Підписано до друку 11. 02. 82. БФ 10612. Формат видання 70×108/32. Папір газетний. Гарнітура літературна. Високий друк. Умовн. друк. арк. 2,8. Обл.-вид. арк. 2,28. Тираж 150000. Зам. 05766. Ціна 10 коп.

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна», 252047, Київ-47, Брест-Литовський проспект, 94.

Адрес редакции: 252047, Киев-47, ул. Петра Нестерова, 4.

Ордена Ленина комбинат печати издательства «Радянська Україна», 252047, Киев-47, Брест-Литовский проспект, 94.

Ціна 10 коп.